

Зорица Стојадиновић¹, докторанд

Универзитет у Нишу

Правни факултет

Србија

ПРАВНОИСТОРИЈСКИ ОСВРТ НА ИЗВЕШТАВАЊЕ О ТРГОВИНИ ЉУДИМА

Апстракт: Овај рад се бави једним од најраспрострањенијих облика организованог криминалитета – трговином људима, и то кроз историју правне мисли – рађања свести и идеје о овом проблему, те потребе за правним уоквиравањем, али са друге стране и медијским дискурсом о овој теми, кроз сагледавање значаја који су медији имали у превенцији, борби и сузбијању овог облика организованог криминалитета. Рад ће пружити историјски приказ правних аката, који су за свој предмет имали трговину људима, односно трговину робљем, као првим појавним обликом који се среће и препознаје кроз историју у правним прописима. Даље, рад ће указати на развој кроз историју правне мисли, те начин на који трговина робљем прераста у трговину људима у савременом облику, у каквом је и данас присутна. Са друге стране, упоредо, рад ће пружити и приказ рађања идеје о медијском извештавању о овом глобалном проблему, те указати на који начин се кроз историју, почев од првих медијских извештаја о трговини робљем, медијски дискурс развијао, унапређивао, и као такав постајао моћно оруђе у борби против овог облика организованог криминалитета. На крају, рад ће пружити кратак осврт на савремене тенденције у медијском извештавању о трговини људима, које воде одговорном и етичком медијском извештавању, те искоришћавању у пуном потенцијалу медија, као средства информисања и обавештавања, у борби против једног глобалног проблема и једног од најраспрострањенијих облика организованог криминалитета.

Кључне речи: трговина људима, организовани криминалитет, експлоатација, медији, медијско извештавање, медијски дискурс

Појам трговине људима

Међународни документи дефинишу појам трговине људима у контексту у коме се одвија експлоатација и повреда људских права.² Међутим, најсвеобу-

¹ *zoka.stojadinovic@gmail.com*; Zorica Stojadinović, University of Niš, Faculty of Law, Serbia

² Неки аутори који се баве трговином људима, иако критикују постојеће дефиниције, не дају свеобухватну дефиницију. Они сматрају да мањкавост постојећих дефиниција лежи управо у могућности двосмисленог тумачења пре свега појма експлоатација, затим наглашавају везу

хватнију дефиницију трговине људима нуди Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала. Према члану 3. Протокола трговина људским бићима значи врбовање, превозење, пребацивање, скривање и примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребом овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у циљу експлоатације. Наведени члан даље превиђа да експлоатација као минимум обухвата експлоатацију проституције других лица или друге облике сексуалне експлоатације, принудни рад или службу, ропство или однос сличан ропству, сервитут или уклањање органа.³

Оно што је из дефиниције трговине људима уочљиво јесте да је експлоатација битан елемент овог глобалног феномена, који управо разликује овај феномен од других сродних и сличних феномена, са којима има заједничке елементе.

Законска дефиниција трговине људима садржана је у Кривичном законнику Републике Србије – у глави број XXXIV под називом: „Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом”, инкриминацијом овог кривичног дела.⁴

Рађање правне мисли о потреби правног уоквиравања трговине људима

Рађање свести и идеје о потреби правног регулисања трговине људима, које су се кроз историју развијале и унапређивале, резултирало је чињеницом да се још почетком 20. века трговина људима јавља као предмет многобројних међународних конвенција, на основу којих су касније државе преузимале обавезе у овој области и доносиле прописе на националном нивоу.

Трговина људима прописана је у оквирима међународних конвенција, али и у оквирима домаћих закона и подзаконских аката. Наведени правни извори инкриминишу ово кривично дело, предвиђају систем социјалне заштите за потенцијалне жртве, породично-правну и старатељску заштиту потенцијалних жртава, односно жртава, уређују сарадњу између државних органа и државних и недржавних органа ради остваривања свеобухватне заштите и најбољег интереса људи, прописују услове за стицање статуса жртве, чиме се одређено лице

с проституцијом и постављају питање шта је то што једну позицију чини вунерабилном: А. Brunovskis and R. Surtees, “Agency or Illnes – The Conceptualization of Trafficking: Victims’ Choices and Behaviors in the Assistance System”, *Gender, Technology and Development*, 12(1), 2008, 59.

³ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени лист СРЈ – Међународни ујговори*, бр. 6/2001.

⁴ Члан 388. Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

идентификује као жртва трговине људима и уводи у систем социјалне заштите и прописују норме ради остваривања права и подршке потенцијалним жртвама и жртвама трговине људима.

Историја правних прописа

Бројне међународне конвенције за свој предмет имају регулисање феномена трговине људима, како би се пре свега остварила што боља сарадња између држава на међународном плану и на тај начин допринело сузбијању овог глобалног проблема.⁵ Бројност наведених правних докумената, иако је за циљ имала повећање међудржавне сарадње, доводила је понекад до тешкоће остваривања консензуса на међународном плану по питању решавања многих питања у вези трговине људима.

Историја међународних докумената који се односе на трговину људима започиње Међународним споразумом о сузбијању трговине белим робљем, који датира још из 1904. године, што сведочи о чињеници да се међународна заједница рано почела интересовати за наведени проблем, након укидања односа зависности (разних облика феудализма) широм Европе револуцијама средином 19. века. Овај пионирски акт у овој области није се бавио заштитом жртава, већ само кажњавањем учинилаца, због чега никада није остварио пуну делотворност. Неколико година касније, 1910. године, усвојена је значајна Међународна конвенција о сузбијању трговине белим робљем, где је више држава преузело обавезу кажњавања учинилаца овог кажњивог дела. Конвенција за сузбијање трговине женама и децом, под окриљем Лиге народа, донета је 1921. године, а затим је 1933. године донета Међународна конвенција за сузбијање трговине пунолетним женама. На крају, Уједињене нације су ове четири конвенције објединиле у Конвенцију за сузбијање трговине људима и експлоатације проституције других особа из 1949. године.

Најзначајније међу конвенцијама које се баве проблемом трговине људима јесу конвенције које се уопштено баве проблематиком људских права као што су: Универзална декларација о људским правима УН (1948), Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (1950), Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966), али и конвенције које за свој предмет имају регулисање трговине робљем и људима, као што су: Конвенција о ропству (1926), Декларација Уједињених нација о основним правним принципима за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи, Конвенција УН против транснационалног организованог криминала (2000) и Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима (2005).

⁵ Видети чланак о политици сузбијања криминалитета: М. Костић, „Политика сузбијања криминалитета – одјечи прошлости и савременост схватања”, *Пешичаник*, 21–22, Ниш 2021, 183–196.

Конвенција о ропству

Конвенција о ропству⁶ (*Slavery Convention*) усвојена је од стране Друштва народа у Женеви 25. септембра 1926. године, а ступила на снагу 9. марта 1927. године. Измењена је и допуњена Протоколом о изменама закљученим у Њујорку 7. децембра 1953. године, који је ступио на снагу 7. јула 1955. године.

Ова Конвенција усвојена је са чврстом намером страна уговорница да учине крај трговини робовима у Африци. Она у члану 1. став 2. даје дефиницију трговине робљем. Конвенција прописује да трговина робљем подразумева „сваки акт хапшења, задобијања или уступања неке индивидуе у циљу да се доведе до ропства, сваки акт задобијања једног роба у циљу продаје или размене, сваки акт уступања продајом или разменом једног роба задобијеног у циљу да буде продат или размењен, као и уопште, сваки акт трговине или преноса робова”⁷. Осим дефинисања ропства, наведена Конвенција дефинише и обавезе држава које се односе на ропство.

Допунском конвенцијом о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству⁸ преузета је дефиниција из Конвенције о ропству и прецизирано је да је ропство „стање или положај неког појединца над којим се врше атрибуте својине или извесни од њих, а роб је појединац који има тај статус или положај”⁹. Трговина робљем, према Допунској конвенцији, означава и обухвата „свако дело заробљавања, стицања или уступања неког лица ради његовог стављања у ропство, свако дело стицања роба ради његове продаје или размене или свако дело уступања продајом или разменом лица стеченог ради продаје или размене, као и уопште свако дело трговања или продаје робова, ма које превозно средство било употребљено”¹⁰.

Усвајањем Допунске конвенције појам ропства и трговине робљем је проширен, па више није прављена разлика између црног и белог робља, већ између ситуација и специфичних околности у којима се појединац – жртва, може наћи.¹¹

⁶ Закон о Конвенцији о ропству закљученој под окриљем Друштва народа у Женеви, 25. септембра 1926. године, *Службене Новине Краљевине Југославије*, бр. 234-ХСVII /29.

⁷ Члан 1. став 2. Конвенције о ропству.

⁸ Уредба о ратификацији Завршног акта и Допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству, *Службени листи ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми*, бр. 7/58.

⁹ Члан 7. став 1. Допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству.

¹⁰ Члан 7. став 3. Допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству.

¹¹ Т. Шурлан, „Забрана трговине људима под окриљем људских права”, *Безбедности* 63(2), Београд 2021, 7–8.

Декларација Уједињених нација о основним правним принципима за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи

Декларација Уједињених нација о основним правним принципима за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи¹² је значајна са аспекта остваривања статуса жртве трговине људима. Наиме, Декларација предвиђа да појам жртве подразумева особу која је самостално или колективно претрпела штету, притом укључујући и физичке или менталне повреде, емоционалну патњу, економски губитак или значајно нарушавање својих права, услед чињења или нечињења које представља кршење неког од кривичних закона Земље чланице, укључујући и оне законе којима се злоупотреба моћи прописује као кривично дело.¹³

Ова Декларације се често назива и *Magna Carta* права жртава.¹⁴ Она оправдава тај свој назив и представља значајан документ из области трговине људима, јер предвиђа широку лепезу околности које доводе до добијања статуса жртве, што је даље значајно са аспекта мера и заштите које се таквом лицу морају обезбедити.

Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунски протоколи

Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала¹⁵ представља средишњи механизам у пакету уговора израђених у циљу борбе против транснационалног организованог криминала. Индивидуални протоколи уз Конвенцију¹⁶ посебно се баве трговином људима, кријумчарењем миграната и трговином лаким наоружањем. Сврха Конвенције је промоција међудржавне сарадње у циљу ефикасније борбе против транснационалног организованог криминала. Да би држава постала уговорница неког од протокола, она мора бити уговорница Конвенције. Република Србија постала је уговорница Конвенције 06. септембра 2001. године.

¹² Усвојена Одлуком Генералне скупштине Уједињених нација бр. 40/34, 29. 11. 1985.

¹³ Члан А. став 1. Декларације Уједињених нација о основним правним принципима за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи.

¹⁴ М. Groenhuijsen, „Zaštita žrtava kriminaliteta pravnim sredstvima: međunarodno i evropsko pravo i politika”, *Temida*, 18(1), Beograd 2018, 5.

¹⁵ Усвојена Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 55/25 од 15. 11. 2000. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

¹⁶ Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом и Протокол против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима и муницијом, усвојени у Палерму од 12. до 15. децембра 2000.

Допунски протокол за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима нарочито женама и децом – Палермо протокол

Допунски протокол за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима нарочито женама и децом – Палермо протокол (у даљем тексту: Протокол) уз Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала бави се мерама за спречавање трговине женама и децом, као и њиховим искоришћавањем у сврхе сексуалне експлоатације и принудног рада. Уједно, Протокол нуди и најсвеобухватнију дефиницију трговине људима.

Протокол је ступио на снагу 2003. године, а већ 01. јануара 2009. године имао је више од 124 државе уговорнице. Протокол захтева од држава потписница да инкриминишу трговину људима на начин као што је то учињено у механизму Протокола, као и сродна кривична дела. Главна сврха Протокола јесте спречавање трговине људима и борба против ње, с посебном пажњом усмереној ка женама и деци жртвама као потенцијалним жртвама, помоћи жртвама трговине људима уз пуно поштовање њихових људских права и унапређење сарадње између држава уговорница да би се постигли ти циљеви.

Главне обавезе држава уговорница Протокола јесу: инкриминација трговине људима на начин како је то учињено Протоколом, одређивање казни које узимају у обзир тешку природу тог дела,¹⁷ заштита, у мери у којој је то могуће према домаћем закону, приватности и идентитета жртва трговине људима и пружање низа социјалних услуга како би се тим лицима омогућио опоравак од трауме узроковане њиховим искуствима.

Тиме се стварају основе како осигурати да законски систем садржи мере које жртвама трговине људима нуде могућност добијања надокнаде,¹⁸ јачање контроле граница које би могле бити потребне за спречавање трговине људима, не доводећи притом у питање друге међународне обавезе које омогућавају слободно кретање људи, осигурати интегритет националних путних или идентификационих исправа и реаговати брзо када се доставе захтеви за проверу тих исправа, јачати, према потреби, сарадњу са другим државама у размени информација у вези идентитета, коришћења лажних исправа и средстава и метода које користе трговци људима – трафиканти,¹⁹ пружати и/или унапређивати обуку службеника за препознавање и спречавање трговине људима, укључујући и обуке за подизање свести о људским правима,²⁰ разматрање могућности да се

¹⁷ Члан 5. Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом.

¹⁸ Члан 6. Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом.

¹⁹ Члан 10. Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом.

²⁰ Члан 9. Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом

жртвама дозволи да остану на њиховој територији, било привремено или трајно, узимајући у обзир хуманитарне и факторе самилости и прихват повратка свих жртава трговине људима који су њени држављани или су имали пребивалиште на њеној територији у време уласка у државу дестинације.²¹

Главни циљеви овог Протокола јесу спречавање и борба против трговине људским бићима, нарочито женама и децом, затим обезбеђивање заштите и помоћи жртвама такве трговине уз пуно поштовање људских права, као и унапређење и олакшање сарадње међу државама потписницама са сврхом остваривања оваквих циљева у што пунијем капацитету.

Обавезе које преузимају државе, које су циљна дестинација трговине или које су транзитне, се односе на мере које треба да предузму ради спречавања и сузбијања трговине људима, нарочито женама и децом. Оне се Протоколом обавезују да жртве трговине неће гонити као прекршиоце закона (будући да су принуђене на кршење закона), али и да ће им истовремено пружити адекватну помоћ и подршку, укључујући и могућност привременог или сталног останка у тој земљи. Такође, како Протокол предвиђа, трговина женама и децом се сматра као отежавајућа околност приликом одмеравања казне учиниоцима овог кривичног дела.²²

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима²³ (у даљем тексту: Конвенција о трговини људима) усвојена је у Варшави 16. маја 2005. године, а ступила је на снагу 01. фебруара 2008. године. Република Србија је уговорница Конвенције од 01. августа 2009. године.

У уводу Конвенције о трговини људима се *inter alia* истиче да трговина људима представља „повреду људских права и повреду достојанства и интегритета људи, као и да из ње може проистећи ропство над жртвама” и да поштовање права жртава, заштита жртава и акција борбе против трговине људима морају бити највиши циљ. Сврха Конвенције против трговине људима јесте превенција и борба против трговине људима, заштита људских права жртве трговине људима, стварање свеобухватног правног оквира за заштиту и помоћ жртвама и сведоцима и обезбеђивање делотворне истраге, те у крајњем кривичног гоњења учинилаца овог дела.

²¹ *Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata, smernice za međunarodnu saradnju*, priv. R. Britton et al, Beograd 2010, 11–12.

²² М. Рељановић, „Спречавање експлоатације деце – међународни стандарди и стање у Србији”, *Стирани љавни животи*, 52(2), Београд 2008, 98.

²³ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник РС – међународни уговори*, бр. 19/2009.

Ова Конвенција усваја дефиницију трговине људима коју даје Протокол из Палерма, који допуњује Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала. Државе уговорнице су овом Конвенцијом преузеле следеће обавезе: успостављање и јачање координације између различитих државних органа, установљавање и/или оснаживање делотворне политике и програма у циљу спречавања трговине људима, усвајање или појачавање законодавних, управних, едукативних, социјалних, културних и других мера у циљу спречавања социјалне потребе која подстиче сваки облик експлоатације људи, присуство стручних лица и релевантних организација, као и усвајање законодавних и других мера које доприносе идентификацији жртава, усвајање законодавних и других мера које ће довести до инкриминације овог дела, као и пратећих понашања која се врше ради трговине људима (као што су фалсификовање путних исправа, набављање и обезбеђивање таквих докумената и др.), али и инкриминисати помагање и подстрекавање на вршење овог дела, али и покушај учињен с намером, на крају, али не и најмање важно, Конвенција о трговини људима предвиђа обавезу уговорница да усвоје законске и друге мере које могу бити потребне да би се обезбедило да се учиниоци овог дела казне делотворним, сразмерним и одговарајућим санкцијама.

Медији и медијско уоквиравање трговине људима

Медији представљају скуп инструмената који има улогу посредника у комуникацији међу људима. Према слову закона²⁴ медиј је средство јавног обавештавања које речима, сликом, односно звуком преноси уреднички обликоване информације, идеје и мишљења и друге садржаје намењене јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника (члан 29. ст. 1. Закона о јавном информисању и медијима).

Представљање неке друштвене појаве широкој јавности врши се „уоквиравањем” (*eng. framing*), које представља когнитивне структуре које су инструмент дефинисања како нека особа опажа своје окружење и појаве које се у њему догађају, односно овај појам – инструмент, омогућава да се да значење различитим чињеницама које нас окружују. У контексту медија уоквиравање представља начин на који политичари и други доносиоци одлука у држави саопштавају своје одлуке ради привлачења пажње медија, затим како новинари стварају поруке на основу организационих смерница и професионалних вредности, и на крају, како широка јавност – публика, тумачи, преиспитује и како размишља о тим медијским порукама.²⁵

²⁴ Закон о јавном информисању и медијима, *Службени гласник РС*, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење.

²⁵ А. Ђukić, „Медијско уоквиравање трговине људима”, *Megatrend revija*, 18(1), Београд 2021, 46–47.

Када се ради о уоквиравању субјеката жртве трговине људима кроз медијске оквире створен је концепт идеалне жртве, као појединца или категорије појединца, који када је угрожен најбрже добија потпун и легитиман статус жртве. Ова група појединаца укључује оне који су перципирани као рањиви, беспомоћни, невини и завређују саосећање и сажаљење, па самим тим привлаче и већу пажњу медија, генеришу колективну тугу и могу утицати на промене у социјалној и кривичној пракси.²⁶

Историја медијског дискурса о трговини људима

Још у 19. веку су медији имали велики утицај на доношење међународних конвенција о борби против трговине белим робљем, када су приче о продаји жена из Енглеске, Белгије и Немачке иностраним борделима изазвале панику у јавности. Медијске кампање против трговине људима биле су присутне и током 20. века, али је њихово деловање било посебно изражено средином деведесетих. У том периоду се у новинским медијима бележи повећан број чланака о трговини људима која је у великој мери уоквирена као проблем људских права жена. Извештавање о трговини људима било је усмерено на трговину женама и девојкама ради сексуалне експлоатације, док је извештавање о принудном раду, трговању мушкарцима и децом било потиснуто.²⁷

Појачано медијско извештавање појавило се крајем 20. века и било је последица повећаног прилива миграната из постсовјетских и средњеевропских држава у земље западне Европе, али и у САД и Канаду. У медијима се тада појављује већи број чланака закупањених бригом за људска права, у којима се изражава бојазан због све већег прилива пре свега младих жена из источне Европе. Ангажованост медија и заинтересованост међународних организација довеле су до стварања првих инструмената за борбу против трговине људима у новијем периоду.²⁸

Данас се већи број медија бави темама трговине људима, тако да и тај глобални проблем све више добија свој „медијски простор“. Заступљеност тема о трговини људима нема за циљ само да формира перцепцију код људи о овој теми, већ и да изазове политичку и правну реакцију, како би се што ефикасније стало на пут овог проблему. Из тог разлога извештавање о трговини људима треба да буде учињено што стручније са правне стране, како би правни стручњаци могли да искажу своја мишљења и усмере пажњу законодавца на могућа решења овог глобалног проблема. Извештавање медија о трговини људима из тог разлога пре свега треба да буде са стављањем фокуса на стварање позитивног јавног мишље-

²⁶ Isto, 49.

²⁷ J. Doezema, „Who gets to choose? Coercion, consent, and the UN Trafficking Protocol”, *Gender & Development*, 10(1), 2002, 21.

²⁸ A. Đukić, *н. г.*, 57.

ња о сталној борби и свакодневной бризи о потенцијалним и идентификованим жртвама, а никако на стварање сензације. Медији и новинарство треба да искористе свој велики потенцијални утицај и преузму активну улогу у стварању свести и уверења код јавности да се трговина људима, може умањити, ако не и искоренити. Потешкоће се огледају у чињеницама прикривености карактера и сложености ове појаве, али оне никако не могу бити оправдање за неадекватно и неодговорно извештавање, јер је функција медија да рационализује и одговорно појашњава информације за јавност.

Уместо закључка – смернице за одговорно и етичко медијско извештавање о трговини људима

Слобода медија и изражавања подразумева и одговорно извештавање. Одговорност у новинарству се гради на вредносним стандардима, попут истине, потпуности, благовремености и јасноће и на поштовању етичких принципа. Професионална етика је скуп обавеза који осигурава регулисање одређене праксе и схвата се као лично примењивање одређеног скупа вредности који је појединац слободно усвојио како би остварио циљ који себи поставља и сматра га исправним. Медији су најодговорнији према својим читаоцима, гледаоцима или слушаоцима за благовременост, истинитост и потпуност неке вести. Заправо, главни циљ новинарства је задовољавање информативних потреба јавности којима се медиј обраћа и којима служи. Осим према јавности, медији су одговорни и према својим изворима и саговорницима, али и према онима о којима се извештава, како у професионалном, тако и у етичком и законском смислу. Медији треба да дочарају стварност искључиво непристрасним и „незапаљивим” језиком, чувају веродостојност и углед медија, достојанство људи и заједница о којима извештавају, као и приватност појединца. Друштвена одговорност налаже да се не сме изазвати мржња или нетолеранција, злоупотребљавати поверење, однос зависности, лаковерност, недостатак искуства или знања и сујеверје. Из тог разлога је на место инструментализованих медијским стратегија и пракси потребно подстицати оне које ће у свом фокусу имати добробит друштвених субјеката, заснивање друштва које ће у свом фокусу имати права и слободе, затим потребе и интересе и, коначно, добробит свих друштвених субјеката.²⁹

Важећи Закон о јавном информисању и медијима³⁰ сматра се основним позитивноправним прописом када се ради о уређивању ове области. У слову Закона могу се уочити основни појмови медијског права, као и појам јавног интереса у јавном информисању. Члан 5. став 2. наведеног Закона прописује да свако

²⁹ З. Мршевић, *Насиље и ми – Медији о насиљу над женама*, Београд 2019, 12.

³⁰ Закон о јавном информисању и медијима, *Службени гласник РС*, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење.

има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештен о питањима од јавног значаја и да су средства јавног информисања дужна да то право поштују, док члан 15. став 1. истог Закона прописује да је јавни интерес у области јавног информисања истинито, непристрасно, правовремено и потпуно информисање свих грађана Републике Србије, истинито, непристрасно, правовремено и потпуно информисање на матерњем језику грађана Републике Србије припадника националних мањина, информисање на српском језику припадника српског народа који живе ван територије Републике Србије, очување културног идентитета српског народа и националних мањина које живе на територији Републике Србије, информисање иностране јавности на страним језицима када је то од интереса за Републику Србију, информисање особа са инвалидитетом и других мањинских група, подршка производњи медијских садржаја у циљу заштите и развоја људских права и демократије, унапређивања правне и социјалне државе, слободног развоја личности и заштите деце и младих, развоја културног и уметничког стваралаштва, развоја образовања, укључујући и медијску писменост као део образовног система, развоја науке, развоја спорта и физичке културе и заштите животне средине и здравља људи и унапређивање медијског и новинарског професионализма.

Оно што се може уочити јесте да медији селективно информишу јавно мњење, на основу неког вида обрасца – калупа, који одређује које ће теме и на који начин добити своје место у медијском извештавању. На тај начин може доћи до слања погрешне слике или поруке о датој теми, њеним размерама и структури, које могу с једне стране погрешно информисати јавност, а с друге стране оставити и доста веће последице по сам систем, јер утицај медија на друштво несразмерно је већи од утицаја самих статистика, па чак и оних званичних.³¹

У последње време у домаћим медијима може се запазити тренд о начину на који се неки догађај или појава – феномен презентују, а коме треба придати већу пажњу, јер медији том приликом шаљу одређену поруку широј јавности. Све је учесталија појава да медијска слика одступа од стварних карактеристика и битних информација, формирајући на тај начин медијске извештаје чије су главне карактеристике пре свега различите метафоре, али и глорификација одређених сегмената и детаља, јер медији функционишу пре свега по принципу привлачења пажње, тако да се акценат ставља на сензационализму. Као логично намеће се питање да ли такав начин медијског извештавања има позитиван или негативан утицај на свест, мишљење и слику широке јавности о важним питањима и проблемима у заједници, као што је трговина људима, чије су део.

³¹ А. Илић, „Медији и криминалитет – криминолошки аспекти”, објављена докторска дисертација, Универзитет у Београду, Правни факултет, 2017, 44.

Литература

- Brunovskis, Anette, and Rebeca Surtees. "Agency or Illnes – The Conceptualization of Trafficking: Victims' Choices and Behaviors in the Assistance System". *Gender, Technology and Development* 12(1), 2008, 53–76.
- Doezema, Jo. "Who gets to choose? Coercion, consent, and the UN Trafficking Protocol". *Gender & Development* 10(1), 2002, 20–27.
- Đukić, Anđelija. „Medijsko uokviravanje trgovine ljudima”. *Megatrend revija* 18(1), 2021, 43–62.
- Groenhuijsen, Marc. „Zaštita žrtava kriminaliteta pravnim sredstvima: međunarodno i evropsko pravo i politika”. *Temida* 18(1), 2018, 3–30.
- Mršević, Zorica. *Nasilje i mi – Mediji o nasilju nad ženama*. Beograd 2019.
- Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata, smernice za međunarodnu saradnju*. Prir. R. Britton et al. Beograd 2010.
- Закон о јавном информисању и медијима. *Службени гласник РС*, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење.
- Закон о Конвенцији о ропству. *Службене Новине Краљевине Југославије*, бр. 234-ХСVII/29.
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима. *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 19/2009.
- Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени листи СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.
- Илић, Александра. „Медији и криминалитет – криминолошки аспекти”. Објављена докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду, Правни факултет, 2017.
- Костић, Миомира. „Политика сузбијања криминалитета – одјеци прошлости и савременост схватања”. *Пешчаник* 21–22, Ниш 2021, 183–196.
- Кривични законик. *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
- Рељановић, Марио. „Спречавање експлоатације деце – међународни стандарди и стање у Србији”. *Сџрани љравни живоји* 52(2), Београд 2008, 87–106.
- Уредба о ратификацији Завршног акта и Допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству. *Службени листи ФНРЈ – Међународни уговори и друји сџоразуми*, бр. 7/58.
- Шурлан, Тијана. „Забрана трговине људима под окриљем људских права”. *Безбедности* 63(2), Београд 2021, 5–26.